

ספר הלכות גדולות הקדמה

אלו מצות קום עשה: ... (כו) קידוש השם. (כז) ואהבת השם. (כח) ויראת השם. (כט) לעבד לשם. (ל) **להשבע בשם**. (לא) ולדבק בשם. (לב) וללכת בדרכיו...

מנין המצוות לרמב"ם

ז **להשבע בשמו** שנ' ובשמו תשבע. +/השגת הראב"ד * /להשבע בשמו שנ' ובשמו תשבע. א"א זו אינה מן המנין שלא בא אלא להזהיר שלא ישבע באל אחר ואולי על זה אמר דלאו הבא מכלל עשה עשה. +

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ז

והמצוה השביעית היא שצונו להשבע בשמו יתעלה כשנצטרך לקיים דבר מן הדברים או להכחישו כי בזה הגדולה לשם יתע' וכבוד ועילוי והוא אמרו (ואתחנן ו עקב י) ובשמו תשבע. ובבאור אמרו (עי' שבועות לה ב) אמרה תורה השבע בשמו ואמרה תורה אל תשבע. רוצה לומר כי כמו השבועה שאינה צריכה אתה מזהר ממנה והיא מצות לא תעשה (סב) כן השבועה בעת הצורך מצווה בה והיא מצות עשה. ולכן אינו מותר להשבע בדבר מכל הנבראים כמו המלאכים והכוכבים כי אם על צד חסרון הנסמך. כגון שיאמר באמונת השמש והוא ירצה באמונת אדון השמש. ועל הדרך הזו ישבעו אומנתו בשם משה רבנו. וזה ידוע שהנשבע ירצה לומר באלהי משה או במי ששלח משה. וכמו שלא יכוין הנשבע זה ונשבע באחד מן הנבראים והוא סובר כי לדבר ההוא אמיתות בעצמותו עד שישבע בו הנה עבר ושתף דבר אחר עם שם שמים, שבאה הקבלה (סוכה מה א סנה' סג א) כל המשתף שם שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם. ואל זה הענין כיון הכתוב באמרו ובשמו תשבע. רוצה לומר כי לו לבד תאמין האמת שראוי שישבע בו. והנה אמרו בפרק ראשון מתמורה (ג ב) מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר ובשמו תשבע:

רמב"ם הלכות שבועות הקדמה

הלכות שבועות. יש בכללן חמש מצות, אחת מצות עשה, וארבע מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן: (א) שלא לישבע בשמו לשקר. (ב) שלא לישא בשמו לשוא. (ג) שלא לכפור בפקדון. (ד) שלא לישבע על כפירת ממון. (ה) לישבע בשמו באמת.

רמב"ם הלכות שבועות פרק יא

הלכה א

כשם ששבועת שוא ושקר בלא תעשה, כך מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם שנאמר ובשמו תשבע זו מצות עשה, שהשבועה בשמו הגדול והקדוש מדרכי העבודה היא והדור וקדוש גדול הוא להשבע בשמו.

הלכה ב

ואסור להשבע בדבר אחר עם שמו, וכל המשתף דבר אחר עם שם הקדוש ברוך הוא בשבועה נעקר מן העולם, שאין שם מי שראוי לחלוק לו כבוד שנשבעין בשמו אלא האחד ברוך הוא.

הלכה ג

ומותר לאדם להשבע על המצוה לעשותה כדי לזרז את עצמו ואע"פ שהוא מושבע עליה מהר סיני שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך.

הלכה כ

דבר ברור וגלוי שכל הנשבע שבועת הדיינין או שבועת הסת בשקר שיהא חייב משום שבועת הפקדון שכבר נתבאר משפטיה ואינו לוקה ואע"פ שהוא מזיד ונתחייב לשלם מה שנשבע עליו בתוספת חומש שהוא רביע הקרן עד שיהיה הוא וחומשו חמשה, ומביא קרבן אשם אם יש שם בית (דין) כמו שבארנו. +/השגת הראב"ד / ואע"פ שהוא מזיד וכו'. א"א אחר שתיקנו הגאונים שאין בשבועתנו לא שם ולא כנוי אין בהם לא חומש ולא אשם שאין אלא ענין קללות לחוטא. +

ספר מורה הנבוכים חלק שלישי פרק לו

המצוה אשר כלל אותם הכלל הראשון, והם הדעות אשר ספרנום בהלכות יסודי התורה, סבת כלם מבוארת השתכל בהם אחת אחת תמצא אמתת הדעת ההוא ושהוא ענין מופתי, וכן כל מה שבא מן הזרז והאזהרה ללמוד וללמד מבואר התועלת, כי אם לא תהיה שם חכמה לא יהיה שם מעשה טוב ולא דעת אמת, וכבוד חכמי התורה גם כן מבואר התועלת שאם לא יהיו גדולים בעיני בני אדם ומכובדים לא ישמעו אל דבריהם במה שיישירו אליו מן הדעות והמעשים, ובכלל זאת המצוה ג"כ להתנהג בבשת ובעונה, ר"ל אמרו מפני שיבה תקום, ומזה הכלל ג"כ המצוה אשר צונו להשבע בשמו והזהירנו מהשבע לשקר או לשוא, כל זה מבואר העלה שזה כבוד הש"י, אלה הם מעשים מביאים להאמין גדולתו. וכן המצוה אשר צונו לצעוק אליו בעת צרה ר"ל והרעותם בחצוצרות וגו', היא מזה הכלל, מפני שהוא פעולה שיתחזק בה הדעת האמתית, והוא שהשם יתעלה משיג עניניו ובידו לתקנם אם נעבדהו ולהפסידם אם נמרהו, לא שנאמין שהוא מקרה ודבר שאירע, וזהו ענין אמרו אם תלכו עמי קרי, ר"ל שאני כשאביא לכם אלו הצרות לענוש אתכם אם תחשבו בהם שהם מקרה, אוסיף לכם מן המקרה ההוא כפי מחשבתכם יותר חזק ויותר קשה, והוא ענין אמרו והלכתם עמי בקרי והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי, כי האמינם שהוא במקרה ממה שמחייב התמדתם על דעותם הרעות ועל מעשה העול ולא ישובו מהם, כמו שאמר הכית אותם ולא חלו, וכן צונו להתפלל אליו ולהתחנן לו ולצעוק לפניו

בעת צרה, ומבואר הוא שהתשובה ג"כ מזה הכלל, ר"ל מן הדעות אשר לא יסודר מציאות אנשי התורה אלא בהאמין אותם, שאי אפשר לשום אדם שלא יחטא ויפשע, אם שיסכל בדעת שיבחרהו או מדה והיא בלתי נבחרת באמת או לתגבורת תאוה או כעס, ולו יאמין האדם שלא יוכל לתקן זה המעות לעולם, היה מתמיד על טעותו ואפשר שהיה מוסיף במריו אחר שלא נשארה לו תחבולה, אך עם אמונת התשובה יתקן וישוב לטוב שבענינים ויותר שלם ממה שהיה קודם שיחטא, ולזה רבו המעשים המקיימים זה הדעת האמתית המועיל מאד, ר"ל הוידוים והקרבות על השגגות וכן על קצת הזדונות, והתעניות, והענין הכולל לתשובה מכל חטא לסור ממנו, זאת היא תכלית זה הדעת, ואלו כולם תועלתם מבוארת:

השגות הרמב"ן לספר המצוות מצות עשה ז

כתב הרב והמצוה השביעית היא שנצטוונו לישבע בשמו יתב' בעת שנצטרך לקיים דבר או להרחיקו והוא אמרו ית' ובשמו תשבע וכבר אמרו בפרק ראשון שלתמורה (ג ב) מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנ' ובשמו תשבע. ואני תמה בדברי הרב שלא אמרו כן בגמר תמורה אלא על דרך הויכוח והקושיא. שהיו חוקרים אם נאסור שבועת אמת בשמו יתברך ויתעלה ממה שכתוב (ס"פ תבוא כח נח) ליראה את השם הנכבד והנורא, אמרו ואימא כי כתיב והפלא בנשבע שבועת אמת והשיבו שבועת אמת שריא דכתיב שבועת י"י תהיה בין שניהם. עוד חקרו אימא להפיס דעתו שלבעל הבית אבל מילקא לקי. כלומר שתהיה שבועת השומרים מותרת להפיס דעתו שלבעל הבית אבל ילקה על שבועת אמת כשנשבע מעצמו שבועת בטוי. והשיבו קרא אחרינא ובשמו תשבע. ובמחקר הזה הקשו עוד ההוא לכדרב גידל אמר רב הוא דאתא דאמר רב גדל/גידל/ אמר רב מנין שנשבעין לקיים את המצוות שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך. והשיבו ההוא מובו תדבק נפקא ובשמו תשבע למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיינין דנפקא לי משבועת י"י תנהו ענין לשבועתא דעלמא דשריין ואם אינו ענין לשבועת המצוה דנפקא לי מובו תדבק תנהו ענין לשבועה דחול. **והמתבאר מזה שאין השבועה בשמו בעת הצורך חובה ומצות עשה אבל רשות היא בידינו עם תנאים רבים והכתוב הזה אינו מצוה אלא רשות, שלא כדברי הרב.** וכן ובו תדבק אינו נדרש כמו שאמר (מ' ו) להדבק בתלמידי חכמים.

והנראה אלי כי הכתוב הזה ובו תדבק מצוה שנשבע בשמו לקיים מצותיו ית' ולהזהיר מן העבירות אמר את י"י אלהיך תירא בכל ענין היראה והפחד ושלא תזכור שמו לבטלה ואותו תעבוד בעשיית המצוות ובו תדבק שתדביק נפשך אל מצותיו ואל עבודתו ותזרז אותה אליו בשבועות ואסרים לקיים חפצו ויש לך רשות להשבע בשמו לקיים כל דבר. וכפל עוד מצוה בענין הדביקה אמר (סוף פרשת עקב) לאהבה את י"י אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו. וממנו דרשו בספרי הדבק בחכמים ובתלמידיהם. ועוד אמרו שם למוד דברי הגדה שמתוך הגדה אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומתדבק בדרכיו. והכלל שירצו בדבקות הזו שיתחבר לחכמים וילמוד החכמות המועילות לאהבה את השם ית' וללכת בדרכיו. ואע"פ שהמדרשים חלוקים בשני הפסוקים האלו לא נמנה ובו תדבק מצוה אחת ולדבקה בו מצוה אחרת אבל נמנה מצוה אחת להדבק בו יתב' בכל מיני הדביקה. **וכן ענין השבועה נכפל עוד בפסוק אחר (ואתחנן ו) את י"י אלהיך תירא ואותו תעבוד ובשמו תשבע לא תלכו אחרי אלהים אחרים. ואין הכפל ראוי ברשות. ולכן נאמר שהוא לאו הבא מכלל עשה ובשמו תשבע ולא תלכו בזה אחרי אלהים אחרים להשבע בהם או לעבדם ולירוא מהם וכבר נאסר זה בלאו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך (משפטי' כג הו' בל"ת יד) אבל בא לעבור עליו בלאו ועשה. כי האזהרות בעבודה זרה רבות בכתוב. והרב עצמו חוזר ורואה זה. אמר ואל הענין הזה כיוון הכתוב באמרו ובשמו תשבע כלומר שאתה אליו לבדו תאמין האמת שראוי להשבע בו. כלומר ולא ישתתף שם שמים ודבר אחר. לא שנצטוונו בשבועה לעשותה. וראיתי במדרש רבי תנחומא (ר"פ מטות) אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפילו באמת אין אתם רשאים להשבע בשמי אלא אם יהיו בך כל המדות את י"י אלהיך תירא שתהיו כאותם שנקראו יראי אלהים אברהם איוב ויוסף ואותו תעבוד ובו תדבק וכי יכול אדם לידבק במקום והלא כבר נאמר כי י"י אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא אלא לומר לך כל המשיא בתו לתלמיד שקורא ושונה והעושה לו פרמקטיא והמהנהו מנכסיו זהו שאמר ובו תדבק אם יש לך כל המדות האלו אתה רשאי להשבע ואם לאו אתה רשאי להשבע. עד כאן לשונם באגדה. **ויש לנו סיוע בו לדברינו שאינו אלא רשות בשבועה בשמו עם התנאים האלו ושמה לכך כפל הרשות הזה להזהר בתנאיו. ומכל מקום לא נביא ובשמו תשבע בחשבון המצוות כי לא ימנה הרשות בשבועת אמת בשמו.** ואם בא בו באיסור בשם אלהים אחרים בלאו הבא מכלל עשה שהוא עשה אין אנו מונין בזה ובכיוצא בו אלא הלאו הנאמר בו בפירוש כמו שהזכרנו בעיקר הששי אף על פי שראיתי זה במניינו שלהרב בעל ההלכות (מ"ע אות ל):**

ר"י מיגאש מסכת שבועות דף מז עמוד א

ומהדרין מיבעי ליה לכדתניא שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם כלו' עון השבועה חלה על שניהם הנתבע שהוא נשבע לשקר והתובע לפי שהוא יודע שהשבועה שהוא נשבע שבועת שקר ומניחו לישבע: ויש לפרש מלמד שהשבועה חלה על שניהם כלומר עון השבועה חלה על שניהם או זה או זה שאם הנתבע נשבע לשקר הרי עון השבועה חלה עליו והתובע פטו' ואם הנתבע נשבע באמת והתובע הוא שתבעו בדבר שלא היה לו אצלו הרי עון השבועה חלה עליו.